

УДК 314.74:330.342.146

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Закревська Л.М., к.е.н., доцент,
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

У статті досліджено роль України в сфері міжнародної інтеграції. Визначено особливості та недоліки формування політики регулювання міграційних процесів в Україні. Обґрунтовано найбільш дієві напрями реалізації державної міграційної політики.

Ключові слова: міграція, трудова міграція, міграційний процес, міграційна політика.

I. Вступ. Посилення світових глобалізаційних процесів обумовлює об'єктивний характер міжнародної міграції робочої сили, яка стає невід'ємною складовою ринку праці будь-якої країни.

З моменту проголошення незалежності Україна активно включилась до процесів міграції, ввійшла до міжнародної системи обміну робочої сили на світовому ринку праці. Міграційні процеси відбуваються за нових географічних, правових та економічних умов, які викликані реформами, змінами у політичному, соціальному та економічному середовищі. Спрямованість української політики і курс на європейську інтеграцію обумовлюють зміни у зовнішніх міграційних процесах, посилюють міграційну активність населення країни. Незбалансованість вітчизняного ринку праці, низький рівень доходів, загального добробуту, якості життя населення, зневіра у покращання соціально-економічної ситуації посилюють бажання українських громадян мігрувати за кордон з метою працевлаштування. Це актуалізує завдання розробки ефективних інструментів регулювання міграційних процесів та удосконалення державної міграційної політики.

Вагомий вплив міграції на економічний та соціальний розвиток, збільшення її обсягів та інтенсивності в Україні обумовлює важливість дослідження міграційних процесів. В останні роки проблеми міграції досліджуються вченими М. Долішнім, Т. Драгуною, Ж. Зайончковською, С.Злупком, В.Євтухом, Е. Лібановою, О. Малиновською, Ю. Олефіром, О. Позняком, І. Прибитковою, Л. Рибаківським, М. Романюком, О. Хомрою, С. Чеховичем, Л. Шамілевою, Л. Шаульською, тощо.

II. Постановка завдання. Наукою накопичено багатий досвід, що дозволяє охарактеризувати основні риси, масштаби міграції, визначити історичну періодизацію, можливі наслідки міграційних процесів. Водночас не вирішеною залишається задача формування дієвої міграційної політики в Україні, проблема ефективного державного регулювання процесів трудової міграції з урахуванням особливостей, передумов, факторів та форм міграції.

III. Результати. На сьогоднішній момент у світі налічується 214 млн. мігрантів. Незважаючи на це, відсоткове співвідношення кількості мігрантів до загальної кількості населення Землі залишається відносно стабільним і зростає на 0,2 % (від 2,9% до 3,1 %) за останнє десятиріччя. Проте, відсоток мігрантів в країні значно варіює: Катар (87 %), Об'єднані Арабські Емірати (70 %), Йорданія (46 %), Сінгапур (41 %), і Саудівська Аравія (28 %) [1]. Щодо міграційних процесів серед регіонів світу, то їхні обсяги й відносна частка до загального обсягу населення світу доволі неоднорідні (табл. 1).

Африканські мігранти переважно їдуть до інших африканських країн з Південної Африки, Магрибу і Західної Африки, які виконують функції суб-регіонів і сприяють мобільності робочої сили в Африці.

Азія є найбільшим ресурсом тимчасових мігрантів-робітників, які працюють за контрактом, а також характеризується великими потоками мігрантів-робітників всередині регіону. Особливо активні міграційні процеси в Китаї та Індії.

Таблиця 1

Кількість мігрантів по регіонах світу та їх частка по відношенню до населення світу, 2010 р. [1]

Регіон	Мігранти, млн. осіб	Частка мігрантів від населення світу, %
Європа	69,8	9,5
Азія	61,3	1,5
Північна Америка	50	14,2
Африка	19,3	1,9
Латинська Америка	7,5	1,3
Океанія	6,0	16,8

Георгафічне розширення Європейського Союзу, а також розширення території дії Шенгенської угоди (договір «Про відміну паспортного митного контролю між країнами Європейського союзу»), породило перешкоди для резидентів країн, що не входять в дане інтеграційне утворення, в тому числі й для України. Підписано ряд двосторонніх угод між країнами-членами ЄС та Україною про спрощення візового режиму. З метою вирішення питань прикордонного співробітництва та для сприяння діалогу з питань міграції і надання притулку започаткований проект „Середеркопінгський процес” [2]. В рамках цього проекту поставлено завдання приведення законодавств, державних політик та практик Білорусії, Молдови й України з питань міграції і надання притулку у відповідність із стандартами ЄС, а також створення ефективної і життєздатної регіональної мережі у країнах-учасницях з питань міграції та надання притулку.

Об'єднані нації оприлюднили інформацію щодо найбільших країн-реципієнтів міжнародних мігрантів в 2010 р., де Україна входить в десятку лідерів (табл. 2).

Країни-реципієнти міжнародних мігрантів у 2010 році [3]

Країна	Кількість міжнародних мігрантів, млн. осіб
Сполучені Штати Америки	42,8
Російська Федерація	12,3
Німеччина	10,8
Саудівська Аравія	7,3
Канада	7,2
Франція	6,7
Об'єднане Королівство	6,5
Іспанія	6,4
Індія	5,4
Україна	5,3

Таким чином, роль України в сфері міжнародної міграції постійно зростає. Вона є і надалі залишатиметься привабливою для імміграції іноземців, з одного боку як держава їх тимчасового перебування на шляху прямування до країн Європейського Союзу (транзитна імміграція), а з іншого боку – як країна кінцевого призначення. Україна є частиною центральноєвропейського маршруту, одного з п'яти основних транскордонних маршрутів нелегальної міграції, що ведуть до країн ЄС. Як наслідок, в Україні виникають загрози збільшення тіньового сектору економіки та корупції державних інститутів.

Формування політики регулювання міграційних процесів почалось в період становлення державності в Україні. Вперше цей напрям був відображений в Декларації про державний суверенітет України, ухвалений Верховною Радою України 16 липня 1991 р. [4], де були сформульовані засади державного регулювання міграційних процесів, окреслено напрями введення інституту українського громадянства, положення про рівні права іноземців, які легально перебувають на території України тощо. Це єдина норма, що існувала більше, ніж десятиріччя до ухвалення Верховною

Радою України відповідного Закону. До моменту ухвалення Конституції України питання державної міграційної політики були лише частково врегульовані. Було прийнято низку законів, що мали першорядне значення: «Про громадянство України», «Про державний кордон України», «Про прикордонні війська України», Митний кодекс України, «Про біженців», «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», «Про правовий статус іноземців» тощо.

Указом Президента від 12.02.2007 р. [5] затверджена Стратегія національної безпеки України. Головна мета Стратегії – гарантування такого рівня національної безпеки, який би передбачав поступальний розвиток України, її конкурентоспроможність. Одним з вагомих чинників, що зумовлює загрозу національній безпеці України, констатовано явище неконтрольованого відпливу за межі держави інтелектуального і трудового ресурсу у формі трудової міграції, а також незаконна міграція в Україну.

Стратегію національної безпеки України було суттєво переглянуто та рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» [6] було визнано, що загрожувати Україні може недосконалість державної політики у сфері міграції, неефективність системи державного регулювання міграційних процесів. Проте, більшість спірних питань даного нормативного документу так і залишились декларативними.

На наш погляд, найбільш дієвими у сфері здійснення міграційної політики в Україні є підписання двосторонніх міждержавних угод про взаємне працевлаштування громадян. В угодах обумовлюються такі питання, як, по-перше, порядок залучення робітників, кваліфікаційні, вікові та інші вимоги, що висуваються країною працевлаштування виходячи з чинного на її території законодавства; по-друге, визнання дипломів, свідоцтв про освіту, документів про присвоєння звань, розрядів, кваліфікацій; по-третє, сторони взаємно визнають трудовий стаж; по-

четверте, оформлення трудової діяльності працівника трудовим контрактом з роботодавцем; по-п'яте, надання робітникам соціального страхування і соціального забезпечення, здійснення медичного обслуговування за рахунок роботодавця; по-шосте, регулювання в'їзду та виїзду робітників згідно з чинним законодавством на території країни працевлаштування [7]. На даний час Україною підписані двосторонні міждержавні та міжурядові угоди про працевлаштування та щодо соціального забезпечення. Крім того, Україна є учасницею багатосторонніх міждержавних договорів у сфері працевлаштування та соціального захисту громадян України в рамках Співдружності незалежних держав.

У питанні вдосконалення системи управління міграційними процесами в Україні довгим був шлях до вироблення чіткої концепції, формування стратегії і постановки завдань у сфері регулювання міграційних процесів.

Прийняття Концепції державної політики у сфері міграції та створення Міграційної служби мало стати важливим для України кроком на шляху інтеграції в міжнародну спільноту не як донора висококваліфікованої і реципієнта низькокваліфікованої робочої сили, а як незалежної, прогресивної держави. Затверджений документ, начебто, включає всі аспекти міграційної проблематики, пов'язані з сучасними демографічними змінами, ситуацією, що складається на внутрішньому ринку праці, реалізацією національних інтересів держави і дією міжнародного режиму прав людини, однак всі положення мають суто декларативний характер, які невзможі замінити конкретного підходу щодо оцінки становища України у сучасних міграційних процесах та вважатися „основними механізмами реалізації державної міграційної політики”.

IV. Висновки. Таким чином, без належного законодавчого вдосконалення та підтримки Концепція державної політики у сфері

міграції не отримає подальшого практичного застосування у зазначеній сфері. Отже від того, наскільки дієвими будуть реформи у законодавчому полі, і залежатиме майбутній розвиток міграційної політики України.

Література

1. Trends in Total Migrant Stock: Ukraine [Електронний ресурс] / United Nations. – Режим доступу: <http://esa.un.org/migration>.
2. Söderköping process [Електронний ресурс] / International Organization for Migration. – Режим доступу: <http://www.iom.int/>.
3. Trends in Total Migrant Stock: Ukraine [Електронний ресурс] / United Nations. – Режим доступу: <http://esa.un.org/migration>.
4. Декларація про державний суверенітет України: за станом на 16 лип. 1991 р. / Верховна Рада Української РСР. – Офіц. вид. – К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. – 8 с.
5. Про Стратегію національної безпеки України: за станом на 12 лют. 2007 р.: Указ Президента України, № 105 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України: за станом на 8 черв. 2012 р. "Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України : Указ Президента України, № 389/2012. – Урядовий кур'єр. – 2012. – № 113, 26 черв. – С. 9-11.
7. Варецька О. Соціально-економічне підґрунтя трудової міграції населення України / Варецька О. // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 5. – С. 34-39.

The article examines the role of Ukraine in the sphere of international integration. The features and shortcomings of policy regulating migration processes in Ukraine. Proved the most effective ways of implementation of state migration policy.